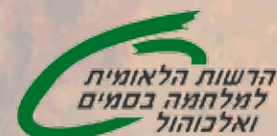

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
השרות הפסיכולוגי ייעוצי

מכודים לחיים

פארק
קולנוע

חוברת למורה

מכובדי,

לכבוד הוא לנו להציג בפעם הראשונה בארץ, ולמיטב ידיעתנו בעולם, פרויקט ייחודי שפותח על ידי הרשות הלאומית למלחמה בסמים וחברת אורפאן, ובתאום עם אגף שפ"י במשרד החינוך, ואשר מבוסס על טכנולוגיה רב מימדית, רב חושית, תוך מעורבות של הצופים בה.

מכורים לחיים

חוויה קולנועית מהנה, מאתגרת ומלמדת המאפשרת לצופים בה להיחשף לעולם הנסתר של נזקי השימוש בסמים בתוך גוף האדם, על אישיותו וסביבתו. מעורבות הצופים בתוכנית, בשילוב אמצעים טכנולוגיים מתקדמים, מהווים פריצת דרך במסגרת מאבקנו הבלתי נגמר למיגור נגע הסמים והצגת האמת בפני בני הנוער.

צפייה נעימה,

שלכם,

חיים מסינג
המנהל הכללי
הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול

לצוותים החינוכיים בבתי הספר,

המיזם "מכורים לחיים" פותח בעבודה משותפת עם הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול כדי להוות חוויית-שיא משלימה לתוכניות המניעה בבית הספר: "למוח אין חלקי חילוף" בחטיבת הביניים ו"משמעות" בחטיבה העליונה.

הטמעת המסרים והערכים איננה נעשית במפגש חד פעמי אלא בהתערבויות חינוכיות לאורך כל הדרך.

העיבוד המוצע בחוברת זו מנסה להביא את התלמידים לידי רפלקציה של החוויה, במטרה לחבר את התוכנית "מכורים לחיים" לעולמם הפרטי, לרגשותיהם, לדילמות המעסיקות אותם ולהנחות היסוד שלהם אודות מושגים כגון החיים, האושר, חברות, בחירות, הישגים וכשלונות. בעבודה לפני הצפייה ולאחר הצפייה מומלץ לתת מקום לעיבוד מגוון, כדי להתחבר לחוויות קודמות וללמידה קודמת.

על כולנו לזכור כי העשייה החינוכית בנושא מניעת השימוש לרעה בחומרים הינה תהליך מתמשך הבנוי נדבך על נדבך, בהתאם לגיל ולצרכים העולים של התלמידים.

תודה לנגה נחשון ולמינה פנצר שכתבו את חוברת ההדרכה, ולכל השותפים ביצירה ובייעוץ המקצועי.

גליה שחם

מנהלת היחידה למניעת סמים, אלכוהול, טבק
השירות הפסיכולוגי-ייעוצי
משרד החינוך

מכורים לחיים

המיזם "מכורים לחיים" מאפשר מסע אל תוך העצמי, הזמנה למסע שהוא גם אישי וגם חברתי וגלובלי. זהו מסע אל מאחורי הקלעים - מסע אל המחשבות, העמדות, המניעים והדפוסים על פיהם פועל הפרט, ואל ההבנה של השפעת בחירותיו ומעשיו הן על עצמו והן על סביבתו הקרובה והרחוקה.

לאחר קטע הפתיחה התלמידים עוברים בתחנות הבאות:

אולם התלת מימד: "מרגישים כימיה"

הכרת ההשפעות ההרסניות של חומרים ממכרים מבחינה נפשית ופיסית. חוויה בטכנולוגיית תלת מימד המאפשרת לראות מקרוב תהליכים הסמויים מן העין.

אולם המסעות: "תגובת שרשרת"

יציאה למסע בעולם שבו מגלים כיצד המשתמש בסמים קשור לרשת שלמה של פשע, ומהם המחירים הגלובליים של שימוש בסמים.

אולם החושך: "בלק אאוט"

בילוי ערב עם שלושה צעירים היוצאים למסיבה המסתיימת בנסיבות טרגיות. מפגש עם תופעות הקשורות כפתרון בעיות, כדימוי עצמי, בחברות ובהשפעה חברתית.

האולם האינטראקטיבי: "הבחירה שלך"

בחנית ידע ועמדות באופן אישי וקבוצתי, תוך התייחסות למיתוסים.

לקראת הצפייה

חשוב להתכונן לחוויית ההשתתפות במיזם "מכורים לחיים" וליצור אצל התלמידים ציפייה. בד בבד מומלץ להימנע מפרישתה המפורטת של החוויה בפני התלמידים.

- מדובר במיזם מיוחד במסגרתו יוצאים מבית הספר על מנת להשתתף בחוויה אחרת. למה אתם מצפים ממיזם זה?
- שם המיזם הוא "מכורים לחיים". אילו ציפיות הוא יוצר? כיצד "מתמכרים לחיים"?
- ישנו פער בין השימוש השגרתי במושג ההתמכרות לבין השימוש בו בשם המיזם. נסו לגשר על הפער הזה בהשערות אודות מה שאתם עומדים לפגוש.

לאחר הצפייה

מומלץ לבחור כמה רעיונות לשיח תלמידים בעקבות ההשתתפות במיזם. בחלק הראשון של מדריך זה הרעיונות מאורגנים על פי התחנות במסע שבמיזם. החלק השני מושתת על ציטוטים שנבחרו מתוך המיזם, שימשו נקודות מוצא לפעילויות מגוונות.

חלקכם תעדיפו את השחזור המסודר של תחנות המסע, אחרים יעדיפו להאיר מחדש כמה מוקדים מן המיזם וסביבם לפתח פעילות. התלמידים יוכלו לבחור להעמיק בתחנות שמעניינות ומעסיקות אותם במסגרת הכיתה ובאופן עצמאי.

חלק

1

תחנות במסע החשיפה

1 פרולוג - רק מדברים

בחיים אנחנו לא תמיד מגיעים להישגים, לא תמיד זורמים עם הסביבה ולא תמיד חופשיים ממחויבות... בקיצור, לא כל הזמן מאושרים כפי שרצינו להיות. יש רגעים יותר מוצלחים ורגעים פחות מוצלחים, יש עליות ויש ירידות. רובנו מסתגלים למצב הזה ומנסים לחיות את החיים כך שנזכה ליותר "עליות", יותר רגעי אושר...

בתחנה הראשונה רק מדברים. מדברים על חיפוש האושר. אנשים שונים נותנים פירושים שונים למושג זה. בתהליך החיפוש יש הטועים בדרך וקונים לעצמם אושר מדומה, אחרים מתעקשים על אושר אמיתי שאינו בנוי רק משיאים ומסדרה של ריגושים, אלא מעליות ומירידות, מהתמודדויות ומהצלחות, שהן החיים האמיתיים.

-
- בסרט הפתיחה "רק מדברים" ("רק" לשון הקטנה). האם דיבור אינו מספיק?
 - מה כדאי לעשות כדי להשפיע על צעירים בנושאים הקשורים להתנהגויות סיכוניות?
 - מדוע יש צורך במיזם המשלב טכנולוגיות מתקדמות?
-

יוצאים למסע

- מה היה, לדעתכם, היעד של המסע? מה החוויה לה מצפים צעירים כמוכם?
- מהם התנאים המקדימים ליציאה? האם היה מקום להכנה לקראת היציאה?
- מה ה"ציוד" שנזדקקתם לו בעת המסע? אולי ידע קודם, מוכנות נפשית, סקרנות, יכולת הבנה, יכולת התבוננות פנימה תוך כדי ההתבוננות החוצה, פתיחות, או אולי "ציוד" אחר.
- עם מי נכון היה לכם לצאת למסע זה? את מי כדאי לצרף למסע? מה הגיל המומלץ של היוצאים למסע? האם רק צעירים? האם מתאים, לדעתכם, לשתף הורים בפעילות במיזם?
- על מי הייתם מטילים את הכנת המסלול? את ההדרכה ב"אתרים" הנבחרים? באילו תחומים מקצועיים חייב המדריך במסע זה לשלוט?

אולם התלת מימד: "מרגישים כימיה"

2

ניתן לעורר תחושות נעימות בדרכים בריאות, וכן, אפשר לעורר גם באמצעות סמים. אולם הסמים מעוררים אשליות בלבד. ומה שהתחיל באשליות של פתרון לבעיות מביא בהמשך למצב ההפוך: תלות, חיפוש אחר הריגוש הבא, ובסופו של דבר מביא להפך המוחלט של כל מה שהאדם מעוניין בו...

- מהן התחושות הפיסיולוגיות, הרגשות והמחשבות שמתעוררים לאור המפגש עם הטכנולוגיה הזו במהלך הצפייה בסרט ולאחריו?
- לחוויה של "כמעט נוגע" בצופה יש משמעות טכנית ומשמעות מטפורית.
- באיזו מידה הקרבה הפיזית של המנחה משקפת את הקרבה הנפשית שאתם חשים אליו?
- כמידה והתנסותם בסיטואציה של "כמעט נוגעים" ככל מיני סיכונים, מה גרם לכך שרק "כמעט נגעתם", אך לא ממש נגעתם?

• מה המשמעות של הצורך

במשקפיים? הצורך של כולנו בסיוע טכני, ב"תיווך אופטי" כדי להיטיב לראות, למרות שאיננו לוקים בראייה? מה ומדוע איננו רואים היטב ללא הטכנולוגיה?

• מהם המימדים החדשים אותם יש לחשוף במסגרת התוכנית? מהו ממד ה"עומק" המוגש כאן?

• מדוע דווקא החלקים המדעיים, העובדתיים, הניתנים למדידה יש להם חד-מימדיות, מדוע דווקא הם זכו על ידי יוצרי המיזם לטיפול תלת מימדי?

- לפי דעתכם, מהו הרציונל שעמד מאחורי החלטה זו?

• בתחנה זו נפגשים עם צירוף מילים המזמין התייחסות:

- להרגיש כימיה, רגשות כימיים: מה מיוחד בצירוף זה? איזו תגובה מעורר אצלכם הצירוף הזה?

- היכן אנו מרגישים? בלב? במוח? האם זה משנה? אם כן, מה חשיבות המיקום של הרגשות?

- קיצורי-דרך לאושר: מהו האושר אליו צעירים חותרים? האם בכלל מדובר באושר כאשר הוא

מושג באמצעות "מקצרי הדרך"?

- האם זהו האושר אליו אתם מתכוונים? אם לא, במה הוא שונה מן האושר שאתם חולמים

עליו?

3 אולם המסעות: "תגובת שרשרת" מה שרואים מכאן... ומשם

מהן ההשלכות של השימוש בסמים של אדם אחד? איזו השפעה הרסנית נגרמת למיליונים ברחבי העולם, כתוצאה מצריכה עצמית קטנה ותמימה כביכול של סמים? מי שקונה סמים עושה את זה בשביל הסוטול, אבל בקנייה הזאת הוא מממן פשע, עוני, זנות והרג.

- המסע עובר כעת בתעשיית הסמים. כאן החשיפה היא לסיפור חובק עולם שבו אין גבולות. ספרו על משהו חדש שלמדתם בפרק זה שלא ידעתם קודם.
- אילו השקפות עולם חברתיות אמורות העובדות המוצגות לשקף? מהי השקפת העולם החברתית שלכם?
- העוולות החברתיות המתוארות בתחנה זו מוטלות על המשתמשים - האם זה נכון להטיל את האשמה על המשתמשים?
- לו הייתם מקימים תנועה חברתית או פוליטית למניעת העוולות החברתיות הללו, כיצד הייתם מגייסים תומכים?
- באיזו מידה הטיעון הסוציאלי-חברתי שבפרק זה יכול להשפיע על צעירים? באיזו מידה הוא מדבר אליכם? "מי שמשתתף בתהליך הזה, גם אם חלקו מסתכם בשאכטה קטנה, הסנפה חטופה או כדור אקסטזי אחד, לוקח חלק בתופעה גדולה הרבה יותר, ואינו יכול להתנער מאחריות..."

4 אולם החושך: "בלק אאוט"

"...כבר שנה שהוא מבלבל לי את המוח שהוא מאוהב בך... אף פעם לא היה לו את האומץ להגיד לך... בגלל זה הוא לקח את הכדור היום, כדי שיהיה לו האומץ להגיד לך שהוא אוהב אותך..."

• בתחנה זו יוצרים חסך במספר חושים לטובת חושים אחרים.

- מה מרוויחים?

- מדוע החליטו יוצרי המיזם להשתמש

בחסך חושי זה כדי לגרום לריכוז רב יותר?

- במה עומדים להתרכז?

- מי שהתנסו בשימוש בחומרים פסיכואקטיביים

מספרים על חוויות חושיות וחושניות מיוחדות.

ודווקא כשאנו עם אסי, אנו בחושך ללא גירויים

חושיים כלשהם. האם זוהי קריצה של היוצרים

אלינו?

• אילו אסוציאציות המושג "חושך" מעורר

אצלכם? (חשאויות? "black-out"? אי-ודאות?

בדידות? אינטימיות? פחד? טשטוש גבולות?)

אילו מהן קשורות למה שקורה בתסכית?

• אנו נכנסים לתוך ה"סרט של אסי", שבו יש

סיפור של אהבה ואומץ (או דווקא היעדר אומץ),

לחץ חברתי לפתור בעיה, בחירה מסוכנת,

וחברות העומדת למבחן קשה. מה יהיה ההמשך? הוסיפו עוד פרק לסיפור של אסי, או אולי בצעו שינוי במהלך

העלילה, בקטע שקדם לקבלת הצעתו של דני להשתמש בחומר.

• "אני מחובר..."- איזה סוג של חיבור? האם אסי אכן מחובר? למי? למה?

• בשלב מסוים אסי זועק: "אני אוהב אותך" ואחר כך "אני אוהב אתכם!". ישנו מעבר מן האישי אל הכללי. איך

אוהבים את "כולם" כמו שאוהבים "אותך"? אולי יש כאן רמז למשמעות הצירוף "רגשות כימיים"? ומה עם

הרומנטיקה? (בהמשך מתברר כי נטע בכלל לא קלטה את מסר האהבה של אסי.)

• כעת אתם מוזמנים להעלות את האורות ולהפעיל את החושים האחרים באמצעות המחזת התפקידים

השונים בתסכית. הסבירו את הרציונל שעמד מאחורי השחקנים, המראה, הלבוש, התפאורה והמיקום

שבחרתם. הקדישו תשומת לב לנקודות נוספות, כגון: אופי הנוף, סוגי התאורה והוראות הבימוי.

• בסיפורו של אסי ניכרת מאוד ההשפעה של החברים. לכאורה, אסי מובל על ידי חברו דני. מה

דעתכם על כך שבעת המאמצים של הצוות הרפואי להצילו, אומר דני לנטע שחשה אשמה:

"נטע, לא עשינו כלום! זאת הייתה החלטה שלו וזאת אחריותו?"

5

האולם האינטראקטיבי: "הבחירה שלך"

תחנה זו מאפשרת בחינת ידע ועמדות, ניפוץ מיתוסים נפוצים ושיקוף מצב אישי וקבוצתי.

- בתחנה האינטראקטיבית מוזמנים הצופים במיזם לקחת אחריות על הלמידה שלהם.
- באיזו מידה חשתם שאתם וחבריכם עברתם תהליך של למידה?
- מהי הליכה של למידה זו?
- נסו לנסח במשפט אחד את השפעת המיזם עליכם.
- ציינו רעיון, פריט מידע או מסקנה חדשה שטלטלו אתכם.
- השאלון האינטראקטיבי מורכב משאלות של ידע ושאלות של עמדות. אילו מהן נראות לכם רלוונטיות יותר לבחירות נכונות בעתיד?
- הדהוד אל החוויות שלנו: לאילו מקומות, מפגשים, אירועים והתמודדויות הוביל אתכם המיזם?
- האם ייתכן שצופים העומדים בהצלחה במבחני הידע של המיזם יהיו בעתיד משתמשים? אם כן - האם משהו השתבש אצלם?

לסיכום:

- למי הייתם רוצים לספר על החוויה?
- מה תספרו בבית על מה שעברתם במיזם?
- למי עוד הייתם ממליצים לצפות במיזם? צרו תשדיר פרסומת לרדיו למיזם זה.
- איזה מידע, חוויה או טכניקה חסרים במיזם? מאיך, לו הייתם מתבקשים לקצר את משך המיזם, על מה הייתם מוותרים?
- יש להניח כי אחוז מסוים של בני גילכם לא יוכלו לצפות במיזם.
- מה ניתן לעשות כדי להעביר להם משהו מן החוויה והלמידה?
- כיצד אתם יכולים להיות שגרירים של המיזם עבור אחרים?

חלק

2

זרקורים מן המיזם

לפניכם ציטוטים מתוך המיזם.

בואו נהפוך את הציטוטים לטקסט לדיון, להתייחסות, להתלבטות, לפתיח להמחזה או למשחק תפקידים, לדיאלוג, לטיעון העומד למשפט ציבורי, לפרובוקציה, לנושא לחקר אישי או קבוצתי.

אפשר לחלק את התלמידים לשלוש או לרביעיות ולבקש מכל קבוצה לבחור ציטוט ולעבד אותו. ניתן להגיש את התוצר הסופי בצורת מצגת, אנימציה, משחק תפקידים, סקר דעת קהל וכדומה.

"החיים הם לא מה שחלמתם"

- מה חולמים על החיים?
- מה במציאות הוא שברו של החלום?

"לא כל הזמן מאושרים"

- מה עשוי לגרום לצער לחוש מאושר?
- מה קורה לצעירים כאשר הם אינם מאושרים?
- קיצורי דרך לאושר: מהו אושר? ומהן הדרכים לאושר מדומה?

"נחשוף לפניכם - אתם תקבלו החלטות"

- מה צריך עוד לחשוף? (חושפים דברים שהיו סמויים)
- האם יש חשיפה שתביא להחלטות נכונות?
- מי מחליט למה אנו נחשפים?
- למה אתם נחשפתם במיזם?
- אילו החלטות מצפים יוצרי המיזם שתקבלו?
- באיזו מידה ההחלטות הנכונות או המוטעות קשורות במידע או בחשיפה למידע נוסף?

"רגשות כימיים"

- מהם רגשות שאינם כימיים?
- מדוע הצירוף יוצר תחושה של דבר והיפוכו?

"בלי המשתמשים כל זה לא היה קורה..."

- כיצד משפיעה הידיעה, שהמשתמשים הקטנים קשורים בעקיפין לגורמי פשע, על תהליך קבלת ההחלטות שלנו?

"אני קולט את ההורים שלי מסתכלים עלי עכשיו..." "תשכח מההורים הערב"

- מה צריך לשכוח?
- הציגו את השיחה בין ההורים במסדרון בית החולים לאחר התמוטטות בנם.
- נסו לדמיין את הכותרת במהדורת החדשות בערוץ המקומי למחרת.
- הציגו שיחה בחדר המורים בין המחנכת של אסי למחנכת של נטע ודני.
- הציגו את התגובות של חבריו לכיתה של אסי.

"אני אוהב אותך... אתכם"

- האומץ לאהוב: מדוע יש צורך באומץ כדי לאהוב?
- על מה צריך אסי להתגבר, כדי שיהיה לו אומץ לומר לנטע שהוא אוהב אותה?
- לכאורה, חברו של אסי, דני, מכשיר עבורו את הקרקע. כיצד הוא עושה זאת?
- העלו על הכתב קטעים מיומנו האישי של דני.

"ברוך הבא אחי. בקרוב אתה נכנס לעולם האמיתי..."

- אמת ומציאות מול אשליה וניתוק. היכן מתרחשת האהבה?
- "אחי" - מדוע כל-כך חשוב לדני שאסי ייקח את הכדור?
- "אסי, אל תהיה משכית שמחות" - מדוע שמחתו של דני תיפגם אם אסי לא ייקח את הכדור?

"את לא אומרת כלום..." (לרופאים)

- החובה לדווח לרופאים אמת, ערכות הדדית, חברות ומסירת עובדות - כיצד השתבשו ערכים אלו במהלך התסכית?
- חשבו ונסו לנסח אמנה המבטיחה כי צעירים לא יכלכלו בין חברות אמת וערכות הדדית לבין תפיסות ילדותיות אודות הלשנה. נסו לנסח את הגבול הגבול המפריד בין שני הקצוות הללו.

"יש מי שכדי להתמודד עם המציאות יחפשו תרופות פלא כדי להשיג מצב רוח טוב, ביטחון עצמי, תחושת שייכות, יצירתיות, שלוה ואפילו תחושות של עוררות ואהבה..."

- מה יש במציאות שעלול לגרום לאנשים להתנתק ממנה ולוותר על התמודדות עימה?
- האם יש מאפיין או תכונה של אנשים שעלול לגרום לכך שיפרדו מהמציאות ויחליפו אותה בתרופות פלא, שמקנות הנאות זמניות תמורת נזקים ארוכי טווח?

"מי שמכניס סמים לגופו מכניס אותם למוח שלו. זה משפיע על הזיכרון, על היי המין, על המוטיבציה, יכולת השליטה, ועוד דברים חשובים רבים, בקיצור - על החיים ועל המוות..."

- איך ייתכן שאנשים יודעים מהן ההשלכות ובכל זאת, מנסים ואף משתמשים בסמים?
- כוחה ההרסני של התמכרות: מרביתכם בטוחים כי לכם זה לא יקרה, וכי אתם שולטים על המעשים והבחירות שלכם - האמנם? האם כולנו באותה מידה של סיכון להתמכרות?

"תהיו עצמכם"

- ומי אנחנו כעת? מהי ההנחה מאחורי האמירה הזו?
- חשבו על אורות בקצה המנהרה שיבטיחו דרכים חלופיות למפגש עם עצמנו.
- הכינו רשימת כוחות ונקודות חוזק הקיימים בכם, שיעמדו לרשותכם ברגעים בהם אתם עומדים להינתק מעצמכם בדרך זו או אחרת אל אשליית האושר המדומה.

- תכננו ספר-כיס ובו מספר צעדים מעשיים שיעזרו לכם להתמודד עם הפיתוי להשתמש בקיצורי-דרך לאושר.

